

Кучерук О. А. Блог викладача як освітній медіаресурс та його роль у формуванні інфомедійної грамотності майбутнього вчителя-словесника // Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / Редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. – Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. – 400 с. – С.210-217.
https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2021/03/infor_gramot.pdf

Кучерук Оксана Анатоліївна,
доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені І. Франка
професор кафедри журналістики та дидактичної філології

БЛОГ ВИКЛАДАЧА ЯК ОСВІТНІЙ МЕДІАРЕСУРС ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

***Анотація:** У статті розглянуто медіаосвітній потенціал блогу викладача через призму формування інфомедійної грамотності майбутнього вчителя в умовах інформаційного суспільства. З’ясовано рівень опрацювання порушеної проблеми в науковій літературі. Досліджено суть і компоненти інфомедійної грамотності. Обґрунтовано важливість і необхідність інтегрування інфомедійної грамотності у зміст і структуру лінгвометодичної підготовки майбутнього вчителя української мови і літератури. Зроблено висновок, що інфомедійна грамотність майбутнього вчителя є умовою інтегрування медіаосвітньої практики в нову українську школу для підготовки учнів до життя з огляду на виклики інформаційного суспільства.*

***Ключові слова:** освітній медіаресурс, лінгвометодичний блог, інфомедійна грамотність, медіаосвіта, інформаційне суспільство.*

Постановка проблеми та її зв’язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Розвиток ІКТ зумовив стрімкий ріст інформації, що актуалізувало проблему формування інфомедійної грамотності зростаючої особистості і суспільства загалом та поживило наукові дослідження, спрямовані на пошук та обґрунтування шляхів модернізації змісту і технологій надання освітніх послуг. Становлення особистості в інформаційному суспільстві відбувається за схемою «соціум – інформація – медіа – особистість», яка увиразнює думку, що успіх особистості в суспільстві залежить від інфомедійної грамотності.

В умовах становлення нової української школи та з урахуванням Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [3] постає питання підготовки вчителя до інтегрування інфомедійної грамотності в навчальний предмет, що передбачає не лише споживання інформації суб’єктами освітнього процесу, а й створення власного інформаційного контенту засобами сучасних медіа. У цих процесах важливо мати справу з якісним інформаційним продуктом і медіаресурсом.

Тенденції розвитку інформаційного суспільства й диджиталізації освіти об’єктивно зумовлюють процес переходу професійно орієнтованої підготовки вчителя-предметника на новий інформаційно-технологічний рівень. Функцію

модернізації освіти виконують електронні освітні ресурси та співвідносні з ними технології навчання. У цьому контексті лінгвометодична підготовка майбутнього вчителя-словесника як агента змін має відбуватися на засадах електронної лінгводидактики та ідей медіаосвіти. Однак спостереження за практикою професійно-педагогічної освіти переконують, що лише окремі викладачі доцільно й ефективно використовують ІКТ у професійній діяльності з метою формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів. Водночас відповідна медіаосвітня діяльність є важливою для суспільства і сучасної школи та має перспективи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Вивчення праць науковців свідчить, що застосування сучасних медіаресурсів для реалізації освітніх цілей досліджують В. Биков, С. Іванова, С. Литвинова, Н. Морзе, Дж. Мендел (J. Mendel), Н. Ронда (Ronda, N.), І. Сахневич, Т. Сінгх, С. Чан (T. Singh, S. Chan) та ін. У їхніх працях обґрунтовано можливості медіаосвітнього підходу до осучаснення навчального процесу, розкрито засади використання електронних ресурсів цифрових бібліотек для роботи з інформацією та досягнення науково-освітніх цілей, схарактеризовано види електронних освітніх ресурсів, когнітивний та мотиваційний потенціал електронних ігор освітнього призначення, розглянуто питання вікдидактики, особливості дистанційного і змішаного навчання тощо.

Окремі дослідження присвячено питанням професійної підготовки педагога-словесника на засадах медіаосвіти (праці О. Георгіаді, О. Семенов, Т. Хижньої, М. Ячменик та ін.). Зокрема, Г. Корицька зазначає, що в умовах електронної епохи до професійної компетентності вчителя висуваються нові вимоги: володіння методикою навчання предмета на основі широкого спектра ІКТ; створення предметного курсу; розроблення дидактичного контенту з урахуванням електронних засобів навчання нового покоління, електронних дисциплін (електронна педагогіка, електронна лінгводидактика, електронна лексикографія) [4, с. 40]. Л. Златів розкрила досвід викладання мовознавчих дисциплін на засадах комп'ютерної лінгводидактики, акцентувала на важливості використання засобів мультимедіа, електронних словників, засобів електронної комунікації для мовної освіти студентів-філологів [2]. Г. Онкович, О. Криворотенко вивчили стан і перспективи розвитку блогодидактики як одного із складників медіадидактики, окреслили використання блогодидактики у процесі навчання української мови, визначили в системі авторських блогів такі їх різновиди: інформаційний, шкільний (кафедральний), тематичний, методичний, науково-методичний, багатофункціональний, міжпредметний [6].

Незважаючи на інтерес дослідників до питань модернізації освіти, проблема формування інфомедійної грамотності у системі професійної підготовки педагогів, зокрема майбутніх учителів української мови і літератури, потребує більшої уваги. Аналіз відповідних публікацій науковців переконує, що теорія і практика інтеграції інфомедійної грамотності у фахову підготовку студентів-філологів досліджена недостатньо. Тому не втрачає актуальності пошук і студіювання педагогічно значущих шляхів удосконалення навчально-методичного й інформаційно-освітнього забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів із використанням якісного мультимедійного контенту та освітніх медіаресурсів тощо.

Мета статті – розглянути блог викладача як освітній медіаресурс через призму формування інфомедійної грамотності у практиці лінгвометодичної підготовки вчителя-словесника. Зосередимо увагу на таких завданнях: 1) простудіювати дослідження з використання електронних медіаресурсів в освітньому процесі вищої школи; 2) дослідити основні характеристики і структурні компоненти інфомедійної грамотності; 3) описати досвід використання блогу «Лінгвометодична майстерня українського філолога» у процесі фахової підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів.

Сучасні дослідники (Г. Онкович, Н. Флегонтова та ін.) цілком слушно зазначають, що розуміння педагогом особливостей певного медіа стають ознакою його фаховості, адже сучасна освічена людина має володіти «медіа-інформаційною грамотністю». «Парасолькове» поняття «медіа-інформаційна грамотність» вони розглядають як одне з базових у сучасному суспільстві [7, с. 255, с.254].

Інфомедійну грамотність розглядаємо як сукупність знань, умінь, навичок сприймати на основі критичного мислення і створювати медіапродукти, ураховуючи зміни довкілля, спираючись на аналіз і оцінку медіатекстів та використовуючи засоби інформаційно-комунікаційних технологій. Вивчення матеріалів з інфомедійної грамотності «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність. Зимова школа: матеріали» [1, с. 7] дає підстави стверджувати, що в умовах інформаційного суспільства, аби встояти під потоками інформації, важливо володіти інфомедійною грамотністю, яка інтегрує в собі кілька компонентів: інформаційну грамотність, медіаграмотність, критичне мислення, соціальну толерантність, стійкість до впливів медіа на наші емоції, фактчекінг, цифрову безпеку, візуальну грамотність, інноваційність, креативність [5, с. 7].

Для з'ясування стану роботи з формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів української мови і літератури проведено анкетування студентів-філологів 3 курсу (35 осіб) Житомирського державного університету імені Івана Франка. Анкета передбачала дати відповіді на кілька запитань: 1. *Які навчальні завдання вам подобається виконувати (обмін інформацією, читання коментарів у соціальних мережах, вивчення інформаційних джерел, інформаційно-пошукові, аналітичні, репродуктивні, творчі)?* 2. *Як часто ви критично аналізуєте інформацію під час вивчення фахових дисциплін (часто, інколи, ніколи)?* 3. *Які труднощі у вас виникають під час роботи з електронними медіаресурсами освітнього призначення?* 4. *Чи задоволені ви власним рівнем розвитку інфомедійної грамотності? Оцініть його (недостатній, середній, достатній, високий).* Аналіз даних анкет студентів свідчить, що їм переважно подобається виконувати інформаційно-пошукові (94%), репродуктивні (80%) завдання та читання коментарів у соціальних мережах (78%); творчі й аналітичні завдання подобається виконувати відповідно 34 % і 33% анкетованим. За результатами дослідження студенти нечасто роблять критичний аналіз інформації під час вивчення фахових дисциплін. Труднощі в роботі з електронними медіаресурсами освітнього призначення студенти переважно пов'язують із відсутністю/недостатністю мережевого зв'язку (особливо в сільській місцевості), невпевненістю в

безпечному застосуванні засобів ІКТ, нестачею часу для перманентного підвищення ІКТ-компетентності. Виявлено, що 57% реципієнтів не задоволені власним рівнем розвитку інфомедійної грамотності, який оцінюють як середній.

З огляду на результати анкетування варто зазначити, що необхідною умовою ефективного формування інфомедійної грамотності студентів є належний рівень інформаційно-цифрової компетентності викладача, що уможливить створювати розвивальне навчальне середовище на засадах медіаосвіти, діалогу, співпраці, співтворчості, поєднання традиційної методики навчання з використанням електронних освітніх ресурсів.

Однією з ефективних технологій формування конкурентоспроможного вчителя, який не лише знає свою навчальну дисципліну, а й позиціонує себе як лідер думок, володіє критичним мисленням, навичками аналізу інформації, готовий креативно розкривати її, генерувати нові ідеї, навчати з використанням освітніх електронних ресурсів, інтернетних сервісів і цифрових платформ, є благодидактика.

У контексті лінгвометодичної підготовки майбутнього вчителя-словесника блог педагога – це не лише допоміжний електронний медіаресурс освітнього призначення, а й важлива технологія для підтримання нових способів навчання. Використання такого блогу в системі професійної підготовки вчителя варто практикувати за трьома основними напрямками: 1) стимулювання й мотивація професійно орієнтованої освітньої діяльності; 2) організація і здійснення професійно орієнтованої освітньої діяльності на основі роботи з інформацією та інтегрованими в блог медіапродуктами (відеозаписи уроків, відеодайджести, відеословники, вебквести, копії фотографій, інфографіки та ін.) за допомогою QR-кодів, покликань на інформаційні джерела; 3) контроль чи самоконтроль професійно орієнтованої освітньої діяльності, зокрема, якщо вмістити в ньому тестові завдання/ гру, які мають інструкцію, бали, рівні, відзначення перемоги/ програшу тощо.

Добре продуманий і структурований блог освітнього призначення показує, як можна належним чином інтегрувати різні медіазасоби в процес навчання. Освітня ефективність блогу безпосередньо полягає в тому, наскільки такий медіаресурс залучає студентів у процес навчання, керованого педагогом, спонукає до критичного осмислення й відбору інформації, до коментарів, до створення власного освітнього відеопродукту чи навчально-методичного блогу тощо.

Дослідження питань структурування, наповнення змісту і дизайну блогу викладача передбачало з'ясування, як активна діяльність з блогом, з одного боку, змінює ставлення студентів до навчального предмета лінгвометодичного спрямування, уможливлує лінгвометодичну творчість, а з іншого – забезпечує формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів. У контексті сказаного ефективним виявилось завдання на пошук блогу, який пов'язаний із фахом студентів, з подальшим аналізом його інформаційного наповнення, структурування, естетичного оформлення, дотримання принципів академічної доброчесності.

Спостереження й бесіди зі студентами свідчать, що інформаційно-пошукова, аналітично-інтерпретаційна і продуктивна робота із блогом не лише підвищує мотивацію до навчання, але, що не менш важливо, також змінює

ставлення їх до лінгвометодичної підготовки, допомагає краще зрозуміти необхідність, особливість і перспективність інфомедійної грамотності через призму професійної практики, стимулює інтерес студентів до створення та вдосконалення власних блогів, це індивідуалізує освітній процес і водночас передбачає навчальну співпрацю.

З'ясовано, що вироблення у студентів здатності створювати і вдосконалювати як власні блоги, так і однокрупників формує розуміння потреби педагогічної співпраці в роботі з інформацією та медіазасобами, постійного оновлення змістового контенту блогу як освітнього чи навчально-методичного медіаресурсу відповідно до закономірностей сприйняття, аналізу, інтерпретації, редагування, поширення інформації сучасними учнями та вчителями-колегами.

Прикладом продуктивного досвіду впровадження лінгвометодичного блогу у фахову підготовку майбутніх учителів української мови і літератури є використання нами спеціально створеного блогу «Лінгвометодична майстерня українського філолога» (зображення головної сторінки блогу подано на рис. 1). Використання цього електронного медіаресурсу в освітній практиці забезпечує інтеграцію інфомедійної грамотності в професійно орієнтовану аудиторну і позааудиторну діяльність майбутніх учителів-словесників.

Рис. 1. Фрагмент головної сторінки блогу «Лінгвометодична майстерня українського філолога» (<https://newlmetod.blogspot.com/>).

Зв'язок між нашим блогом і фаховою освітою студентів-філологів закономірний, тому що блог використовуємо як важливий електронний медіаресурс, з одного боку, для підтримання нових методів навчання лінгвометодики, а з іншого – як інструмент для формування інфомедійної грамотності в майбутніх учителів-словесників. Цей блог становить український інформаційний і комунікативний ресурс, основне призначення якого – забезпечити розв'язання освітніх завдань, зокрема в аспекті лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Про активність

функціонування блогу свідчать такі статистичні дані: загальна історія переглядів – 3, 671 (на 27.12.2020 р.).

Результатом інноваційного медіаосвітнього підходу до фахової підготовки здобувачів освіти є презентації у блозі «Лінгвометодична майстерня українського філолога» творчих проєктів, ігрових проєктів, відеопроєктів студентів (лонгрид про студентське життя, відеословник фразеологізмів, гра «Бути медіаграмотним – це круто!», освітній відеодайджест «З Україною в серці» та ін.). Блог надає змогу відкритого доступу до відповідних результатів студентської проєктної роботи. На основі зазначеного можна стверджувати, що цей блог є дієвим ресурсом для формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури та їхньої інфомедійної грамотності.

Висновки. Отже, інфомедійна грамотність майбутнього вчителя є умовою інтегрування медіаосвітньої практики в нову українську школу для підготовки учнів до життя в умовах інформаційного суспільства. В інформаційному світі особистість не зможе бути успішною, якщо не оволодіє інфомедійною грамотністю.

Інтегрування блогодидактики в професійно-освітнє середовище для майбутніх учителів уможлиблює мобільність інформаційно-предметного пошуку, доступність інформаційного контенту такого середовища, забезпечує інтерес до самостійної роботи студентів. За такого підходу осучаснюється рівень освітніх послуг і посилюється розвивальний потенціал фахової підготовки студентів. Використання блогу «Лінгвометодична майстерня українського філолога» стимулює інтерес студентів до опанування спеціальності, допомагає їм зрозуміти фахові питання, самореалізуватися в освітньому процесі. Перевагами цього ресурсу також є те, що він дає змогу вибірково працювати з професійно орієнтованою інформацією, поєднувати репродуктивну стратегію навчання з діалоговою (обмін коментарями) і творчою; уможлиблює розроблення нетрадиційних педагогічних технологій, варіативних методик навчання української мови на основі використання вміщених у блозі ідей, зразків уроків, ігор та ін.

Підсумовуючи, варто зазначити, що перспективу мають дослідження питань методики використання електронних освітніх ресурсів для формування й розвитку інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови і літератури в закладах середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність. Зимової школа: матеріали. – IREX. – 98 с.
2. Златів Л. М. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні мовознавчих дисциплін для студентів-філологів // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка, 2014. – Вип. 29. – С. 116-120.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)// MediaSapiens. – 27 квітня 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosviti-v-ukraini-nova-redaktsiya/>

4. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища // Е-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін: колективна монографія, за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій, Івано-Франківськ, Україна: Симфонія форте, 2017. – С. 40-54.

5. Кучерук Оксана. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти // Українська мова і література в школі. – 2020. – №3. – С.9-12.

6. Онкович Г.В., Криворотенко О. Г. Педагогічна блогодидактика вчителів української мови та літератури // Проблеми освіти : зб. наук. праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». – Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. – ВИП.92. – С.82-87.

7. Онкович Г. , Боголюбова М., Флегонтова Н. Медіаосвіта як технологія при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» // Нові технології навчання. – 2020. - №94. – С. 253-259.

***Annotation:** The article considers the media educational potential of the teacher's blog through the prism of the formation of infomedia literacy of the future teacher in the information society. The level of elaboration of the problem in the scientific literature is clarified. The essence and components of infomedia literacy are investigated. The importance and necessity of integrating infomedia literacy into the content and structure of linguistic-methodical training of the future teacher of Ukrainian language and literature are substantiated. It is concluded that the infomedia literacy of the future teacher is a condition for the integration of media education practice in the new Ukrainian school to prepare students for life given the challenges of the information society.*

***Keywords:** educational media resource, linguistic-methodical blog, infomedia literacy, media education, information society.*